

Specifika dokumentace fyzického stavu vzácných knihovních exemplářů

Jan Novotný

Národní knihovna ČR, Oddělení restaurování
National Library of the CR – Restoration Department
Jan.Novotny@nkp.cz

Abstract

The Specifics of the Documentation of Physical Condition of Rare Library Objects

In the contribution, there is a brief list of photographic documentation of historic funds, which is made for the purposes of presentation and preservation of the library collections in the National Library of the Czech Republic. The emphasis is placed on capturing various forms of documentation of restoration treatments, namely from the view of the development, esthetic approach and systematic records. Several specific documentation methods of conservation examinations are described and the options of retrospective use of documentation from various periods of time during restoration treatments, conservation examinations and in the specific cases of damage or loss of the primary object. An independent group comprises the documentation from the Archive of the National Library, where the way of presentation and the development of the ethical approach towards the preservation of library funds is depicted in photographs. The restoration information system ResIS was designed for complex processing of the restoration and conservation documentation, as well as the documentation of exhibitions and research projects.

Klíčová slova: restaurátorská dokumentace, konzervátorský průzkum, historické knihovní fondy, fotografická dokumentace, Restaurátorský informační systém ResIS

Keywords: conservation documentation, conservation survey, historic library collections, photographic documentation, ResIS restoration-conservation information system

Úvod

Fotografická dokumentace vzácných knihovních exemplářů je od samého počátku zhotovována ke dvěma základním účelům - k prezentaci knihovních sbírek a k jejich ochraně. Tuto problematiku vystihuje asi nejlépe úryvek z článku Emmy Urbánkové, uveřejněný v roce 1947 v časopisu *Slovanská knihověda*:¹ „Pořízením snímků starých vzácných tisků se umožňuje jejich studium badatelům i v menších knihovnách a zároveň se tím ušetří vzácné originály, filmové kopie rukopisů a vzácných unikátů, uložené na různých místech, zajišťují jejich záchranu při válečném nebezpečí, katalogy knihoven se fotografují pro pořizování souborného katalogu, filmové kopie se posílají do cizích knihoven místo vzácných nebo stále žádaných tisků, které by jinak nemohly být půjčeny. Již při vyjmenování těchto hlavních úkolů fotografie je vidět, jak se při tom mísí zájem knihovny se zájmy badatelů.“

Účelem reformátování² vzácných historických dokumentů³ není ve většině případů záchrana obsahové stránky primárního exempláře, tak jak je tomu u novodobých dokumentů v důsledku rozpadu psací podložky, ale především preventivní ochrana před poškozením nebo ztrátou. Psací podložka z ručního papíru nebo pergamenu se jako nosné médium vyznačuje poměrnou stálostí, problémy však mohou nastat v důsledku koroze způsobené psací látkou, např. železogatovými inkousty nebo některými druhy měďnatých a olovnatých pigmentů. Postupné zhoršování mechanických vlastností podložky může vést až k jejímu úplnému rozpadu, proto lze v těchto ojedinělých případech i u historických fondů uvažovat o záchraně obsahu. Používáním obrazové kopie namísto originálu se snižuje riziko poškození exempláře na minimum, omezením manipulace s originálem a vytvořením vhodných skladovacích podmínek se prodlužuje také jeho životnost.

Na vzácné knihovní exempláře je důležité nahlížet jako na trojrozměrné artefakty, proto se při jejich reprodukování často zachycuje vazba a výzdoba knihy. Pro účely prezentace muzejních a galerijních exponátů se již v řadě případů používá digitálně zpracovaná 3D animace, tato forma prezentace by nepochybně byla vhodná i pro některé unikátní knižní objekty. V knihovních sbírkách se nachází kromě tradičních knižních památek v podobě rukopisných a tištěných knih, iluminovaných rukopisů, inkunábulí, postinkunábulí, starých tisků a atlasů, rovněž řada aktových dokumentů v podobě grafických jednolistů, map, papyrových svitků, archiválií, rukopisných zlomků a fragmentů nebo i vzácných fotografií v paspartách. Tyto zdánlivě ploché dokumenty je třeba při focení rovněž vnímat jako prostorové objekty, často s reliéfními razítky, vergé síty a filigrány v papírové podložce nebo s barevnou vrstvou. Vzácné knihovní exempláře vyžadují vždy individuální přístup při jejich dokumentování, jsou kladeny vyšší nároky na kvalitu obrazového záznamu. Pro badatelské a studijní účely je navíc důležité u iluminovaných rukopisů, kolorovaných grafických listů a atlasů objektivně zachytit i barevnost předlohy, věrohodně reprodukovat i tyto aspekty originálu.

1 URBÁNKOVÁ, Emma. Fotografování ve vědeckých knihovnách. *Slovanská knihověda*. 1947, roč. 6, č. 1–4, s. 101–103.

2 Reformátování znamená systém přenosu totožného obsahu, popřípadě i shodné grafické formy z jednoho média na jiné. Ochranné reformátování má zástupný charakter, vytvořením primární uživatelské kopie nahrazuje obsahovou stránku dokumentu, umožňuje optimální uložení a tím originálu zajišťuje větší bezpečí před poškozením nebo ztrátou (viz pozn. 8).

3 Horní časová hranice historických fondů je pro rukopisnou i tištěnou produkci stanovena v NK ČR rokem 1800. Podle § 2 knihovního zákona č. 257/2001 Sb. se historickým fondem rozumí: „knihovní fond sestávající z knihovních dokumentů, které vznikly do roku 1860 nebo mají v daném oboru pro svou jedinečnost historickou hodnotu, popřípadě jiný knihovní fond mající zvláštní historickou a kulturní hodnotu, pokud byl takto vymezen ve statutu knihovny nebo v jiném právním předpisu.“

1. Stručný přehled fotografické dokumentace v Národní knihovně ČR

Ve velkých vědeckých knihovnách na území Československa byl před 2. sv. válkou poměrně malý zájem o fotografie, omezoval se pouze na fotografování rukopisů a starých tisků. V té době zřídila Národní a universitní knihovna vlastní fotografické oddělení, které bylo přičleněno k Oddělení rukopisů a starých tisků. Jeho postupné vybavování však bylo přerušeno válkou. Fotografické přístroje používané pro reprodukci snímků na skleněné desky nebo svitkové filmy byly nákladné, rovněž jejich obsluha byla příliš speciální, proto knihovny používaly externích fotografických služeb. Snímky nejvýznamnějších knižních památek, nejčastěji iluminovaných rukopisů, pořídil fotograf přímo na místě⁴. Jako jeden z nejvýznamnějších fotografických ateliérů je možné zmínit ateliér Illek a Paul (František Illek, Alexandr Paul), který udával ve 30. a 40. letech směr v průmyslové a reklamní fotografii i v dokumentaci památek.

Archiv negativů NK ČR, jehož počátek spadá do období po roce 1950, vznikl v působnosti Oddělení reprografických služeb tehdejší Státní knihovny ČSR. Pro uživatele z okruhu badatelů a vědeckých pracovníků byly od roku 1952 zhotovovány nejprve černobílé skleněné desky ve formátu 9 x 12 cm, 10 x 15 cm a 13 x 18 cm, od roku 1956 souběžně ploché filmy stejných formátů. Od počátku byly pečlivě vedeny evidenční sešity, pro každý typ negativu zvlášť, zaznamenáno bylo datum pořízení a počet snímků každého titulu. Do archivu byly zařazovány podle výběrových kritérií negativy pořízené z rukopisů NK ČR a dalších institucí, negativy z prvotisků, starých tisků a bohemikálních tisků vydaných před rokem 1860. Do roku 1965 bylo zpracováno 7 191 snímků na skleněných deskách a 5 899 snímků na plochých filmech. Do archivu negativů NK ČR lze zahrnout rovněž odděleně uložené soubory negativů.

Od 60. let byla postupně reformátována unikátní sbírka 526 barokních tezí a disertací, obhájených na Filozofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity v letech 1637-1754. Rozměrné grafické jednolisty tezí, které fungovaly jako slavnostní oznámení a pamětní list při závěrečných veřejných disputacích, bývaly pro svou umělecko-řemeslnou hodnotu často využívány badateli a prezentovány na mnoha výstavách. Z tohoto důvodu byla podstatná část sbírky přefocena na černobílé skleněné desky formátu 13 x 18 cm, další část pak v 70. letech na ploché filmy stejného formátu a zbytek tezí byl v 80. letech nasnímán na svitkové filmy formátu 6 x 9 cm. Ze samostatného souboru negativů se pro potřeby uživatelů zhotovovaly ve fotografické laboratoři NK ČR reprodukce univerzitních tezí.

Z počátku 60. let pochází také samostatný soubor fotografické dokumentace k vydání druhého dílu nejrozsáhlejší národní retrospektivní bibliografie Knihopisu českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století⁵. Evidenční sešit obsahuje seznam 139 položek mikrofilmů a 49 fotokopí bohemikálních tisků uložených v řadě evropských knihoven, u většiny záznamů je uveden příslušný odkaz na číslo v Knihopisu. Součástí souboru jsou též skleněné negativy formátu 9 x 12 cm, které používal doc. František Horák k publikování prací o počátcích a vývoji českého knihtisku.

Do Archivu negativů NK ČR byly v minulosti zahrnuty i mikrofilmy, které jsou v současné době uloženy v Archivu mikrofilmů NK ČR. S mikrofilmem se knihovna seznámila až po válce, kdy zahraniční firmy zřídily v Praze svá zastoupení. Konstrukce zahraničních přístrojů umožňovala snímání volně otevřeného svazku, po optické stránce dosahovaly přístroje vysoké kvality. Ochranné mikrofilmování bylo zahájeno na konci 40. let 20. století, kdy knihovna získala

4 URBÁNKOVÁ, (viz pozn. 1), s. 101-103.

5 HORÁK, František; TOBOLKA, Zdeněk Václav. *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století, díl 2. Tisky z let 1501-1800*. Praha: Komise pro knihopis, 1939-1967. 9 sv.

darem od Rockefellerovy nadace starší kameru RECORDAK. Černobílé mikrofilmy rukopisů a starých tisků byly od 1952 zhotovovány v Sektoru služeb a speciálních oddělení, do roku 1965 bylo zhotoveno 3 432 svitků mikrofilmu⁶ a do 2. pol. 80. let mikrofilmováno celkem 1 500 svazků rukopisů a několik novinových titulů.

V roce 1983 byla zprovozněna mikrofišová⁷ linka PENTAKTA, na které bylo zhotoveno 300 titulů starých tisků a 70 titulů časopisů. Na začátek každé mikrofiše byly vkládány technické předlohy podobně jako u mikrofilmu. Z hlediska ochrany fondu byly vybírány převážně poškozené exempláře, neúplné byly kompletovány z více vydání, dále velké konvoluty nebo unikátně dochovaná díla. Pracovní fotokopie rukopisů a starých tisků se zhotovovaly pro studijní a badatelské účely z černobílých negativů a mikrofilmů⁸.

Mikrofilmová technika umožňuje barevné reprodukce jak na mikrofilm, tak i na mikrofiš. Barevné mikrofilmy se pro reformátování tuzemských knihovních sbírek nepoužívaly, ač by teoreticky mohly být kvalitním záznamovým a především paměťovým archivačním médiem. Jedním z důvodů jsou vysoké finanční náklady na pořízení fotografického záznamu, které odráží jak složitější postup zpracování, tak i náročné podmínky dlouhodobého uložení. Z těchto důvodů se pro archivaci barevné informace používaly diapositivy, které se vyznačují delší stálostí a kvalitnější interpretací barev. Další z předností diapositivů je jejich vysoká kresebná schopnost, jsou schopny zobrazit jemnou kresbu zejména v oblastech stínů. Při vyvolávání barevných diapositivů se používají poměrně komplikované inverzní procesy. Barevné snímky z let 1976-1989 byly vyhotoveny externími fotografy pro publikační, masmediální a propagační účely. Na barevných inverzních filmech různých formátů jsou zachyceny vybrané iluminace z nejvýznamnějších rukopisů NK ČR. Většina diapositivů je uložena v původních papírových paspartách a obálkách, u některých signatur bylo pořízeno až několik desítek snímků.

Systematické mikrofilmování a klasické fotografování v knihovně již neprobíhá, upřednostněna byla přímá digitalizace rukopisů, inkunábulí, vzácných starých tisků, map a dalších druhů dokumentů v rámci digitální knihovny Manuscriptorium⁹ a probíhá také příprava starých a vzácných tisků na hromadnou digitalizaci v mezinárodním projektu společnosti Google.¹⁰

2. Restaurátorská dokumentace

Národní knihovna ČR se ochranou sbírek, konzervací, restaurováním a preventivní ochranou fondů zabývá již od roku 1953, kdy zde byla založena Ústřední konservační dílna státních vědeckých knihoven. Dokumentace fyzického stavu vzácných exemplářů je v různých podobách od samého počátku nedílnou součástí komplexní ochrany fondů. Restaurátorské zásahy

6 2 532 svitků do Ø 38 mm a 750 svitků do Ø 56 mm.

7 Mikrofiš je typ listového mikrofilmu s mikrozáznamy uspořádanými do řádek a sloupců. Zpravidla obsahuje okem čitelný titulek s identifikačními údaji.

8 *Ochranné reformátování* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 23. 09. 04 [cit. 2011-06-25]. Dostupný z: http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=weba_reform.htm.

9 *Manuscriptorium: Virtual Research Environment for the Sphere of Historical Resources* [online databáze]. [Beroun: AiP Beroun, Praha: Národní knihovna ČR] [cit. 2013-03-05] Dostupná z: <http://www.manuscriptorium.com>.

10 HEJNOVÁ, Miroslava. *Digitalizace starých a vzácných tisků v Národní knihovně společností Google*. *Duha* [online]. 2011, roč. 25, č. 3 [cit. 2013-03-06]. ISSN 1804-4255. Dostupný z: <http://duha.mzk.cz/clanky/digitalizace-starých-vzácných-tisků-v-národní-knihovně-společností-google>.

provedené do roku 1964 byly nejprve dokumentovány pouze na papírových štítcích, které bývaly zpravidla vlepny na předešlé knih nebo do ochranných obalů. Na štítcích je zachyceno jméno restaurátora, rok zásahu, krátký popis fyzického stavu, případně stručná informace o použitém postupu nebo metodě.

Obr. 1 Původní vazební struktura s pergamenovým předlistem ze staršího rukopisu, 15.- 16. století. (Foto Archiv OR)

Během „uměleckých“ knihařských převazeb a mnohdy i při drastických restaurátorských opravách v 50. a 60. letech docházelo při odstraňování původních vazeb nebo jejich částí k nenahraditelným ztrátám informací. Ve snaze o co nejdokonalejší funkčnost vazby z hlediska maximální ochrany „cenného“ textového obsahu, bývala původní vazební struktura nenávratně poničena. Na nutnost změny přístupu při konzervaci historických knih upozornil již v roce 1961 Bohumil Nuska.¹¹ Možná právě v souvislosti s větším důrazem na individuální přístup ke knize jako celku, se snahou o co největší zachování uměleckořemeslné a historické dokladové hodnoty restaurovaného exempláře, se snahou o zavedení spolupráce mezi restaurátorem, chemikem-technologem a historikem, a konečně s nutností uveřejňování získaných poznatků a výsledků odborné práce, se započala dynamicky rozvíjet exaktní podoba písemné a později fotografické restaurátorské dokumentace.

Písemné záznamy o restaurátorském zásahu na papírových formulářích jsou trvale vedeny od roku 1964. V Ústřední konservační dílně státních vědeckých knihoven byly v 60. a 70. letech ošetřeny staré tisky, hudebniny a rezervní fondy ze Státní knihovny ČSR, deponované svazky z Roudnicko-Lobkovické knihovny, exempláře ze Státní technické knihovny, Národního technického muzea a Slovanské knihovny. Teprve na konci 80. let jsou do konzervační dílny zadávány vzácné rukopisy, grafické univerzitní teze a inkunábule ze sbírek Státní knihovny ČSR. Na základě rozboru evidenčních údajů lze konstatovat, že ve většině případů je uvedena datace záznamu, jméno restaurátora, zadavatele, druh dokumentu, typ psací podložky a způsob zásahu. Rozměry objektu, naměřené hodnoty pH; údaje o výstavách, zápůjčkách nebo dalších náhradních nosičích (nedigitální reprezentaci dokumentu) nejsou již u všech záznamů. Bibliografický

11 NUSKA, Bohumil. Ochrana historické knižní vazby. In *Historická knižní vazba: sborník příspěvků ke dějinám vazby a ke metodice ochrany historických knižních vazeb 1962*. Liberec : Severočeské muzeum, 1962, s. 66–75. Odborné a metodické příručky Severočeského muzea, sv. 1.

a kodikologický popis exemplářů bývá zpracován v nedostatečné kvalitě, tyto údaje je však možné doplnit z jiných externích zdrojů.

Po prvním celostátním semináři O konzervaci a restauraci historické knižní vazby v roce 1976 byly pracovní skupinou restaurátorů vypracovány zásady individuálního přístupu při restaurování historické knižní vazby. Zdůrazněna byla spolupráce správce fondu a restaurátora, který při průzkumu exempláře vypracuje pracovní záměr a seznámí s ním příslušného správce sbírky. Podrobný záznam musí obsahovat pracovní postup a techniky, u použitých materiálů, přípravků a lepidel je vedle obchodního názvu produktu třeba uvést i jeho podrobné chemické složení. Zvláštní důraz se klade na písemnou a fotografickou dokumentaci ve formě, tak jak ji známe doposud. Při konzervátorských a restaurátorských pracích proto bývá zpravidla dokumentován původní fyzický stav exempláře, stav během odborného ošetření a po provedeném zásahu. Dokumentaci se doporučuje učinit součástí restaurovaného bloku, fixovat ji na zadní přičešti, objemnější má být součástí inventární jednotky restaurovaného exempláře.¹²

Fotografická dokumentace pro restaurátorské účely byla zhotovována od roku 1970 nejprve na černobílé svitkové filmy 6 x 6 cm a 6 x 9 cm, od roku 1984 na ploché filmy 9 x 11,5 cm a od roku 1991 pak na ploché filmy 13 x 18 cm, svitkové a ploché filmy se běžně používaly až do roku 1996. Na černobílých snímcích jsou pak zachyceny typologické a konstrukční prvky vazeb, specifické druhy poškození, historické opravy a další zajímavé údaje. Dokumentovány jsou rovněž technologické postupy a konzervační metody.

Jiří Vnouček ve svém příspěvku¹³ poukazuje na změnu etického přístupu a metodiky restaurátorských zásahů při ochraně vzácných památek v posledních letech. V minulosti se zájem badatelů při studiu umělecko-řemeslného ztvárnění vazeb zaměřoval především na výzdobu a dekorativní prvky vazby. V současnosti je věnována patřičná pozornost také problematice vazební struktury, konstrukčním a ochranným prvkům vazby, technologii výroby původních materiálů a dalším „přímým informacím“ v knihách. Ani dnes se zcela nevyhneme restaurátorskému nebo konzervátorskému zásahu, jestliže je knihovní exemplář ve velmi špatném stavu, a ten vede k jeho dalšímu poškození. Během odborného ošetření jsou pečlivě zaznamenávány zvláštnosti odkryté během rozebírání knižního bloku a vazby (např. historické opravy, původní struktura šití, fragmenty používané jako přelepy hřbetu, zpevňující proužky a křídélka).

Z těchto důvodů se kládá důraz na podrobnou fotografickou dokumentaci knihovního exempláře, od roku 1995 se pro tento účel uplatnily kvalitní černobílé 35 mm kinofilmy, v letech 1993–2002 byly výjimečně odzkoušeny barevné kinofilmy. Svými přednostmi je však předčily barevné diapozitivy, které se kromě dokumentace restaurátorských postupů uplatňovaly při průzkumech iluminovaných rukopisů v letech 2000–2001. Veškeré klasické (analogové) fotografické materiály však byly od roku 2000 postupně vytlačovány digitální snímky, roku 2008 bylo focení na kinofilmy a barevné diapozitivy zcela ukončeno.

Kniha jako artefakt doprovází člověka po staletí, v knižním korpusu se již během výroby, listování a čtení ukládá značné množství „nepřímých informací“. V bloku knihy lze mezi listy objevit zbytky potravy, rostliny, vlasy, chlupy, pylové částice, útržky ošacení použité jako

12 JIRÁŇOVÁ, Radmila. Zásada při konzervaci a restauraci historické knižní vazby. In *IV. celostátní seminář restaurátorů a historiků: 12.-14. 5. 1981 Hřensko: sborník příspěvků*. Praha : Státní ústřední archiv, [1981], s. 52-59. Zpravodaj pobočky ČSVTS, 17.

13 VNOUČEK, Jiří. Přístup restaurátora k restaurování vzácných památek. In *IX. seminář restaurátorů a historiků: referáty: Frenštát pod Radbostí - Trojanovice, 21.-23. září 1994*. Praha : Státní ústřední archiv, 1997, s. 137-141.

záložky apod. Podrobná analýza těchto nálezů může napomoci při studiu života našich předků. K tomuto účelu bývají dokonce cenná i různá poškození knih (např. otisky po převázání svazků motouzem, přeložení listů), někdy také způsobená vnějšími vlivy (cenzurou, požáry, povodněmi a krádežemi). Současný stav vypovídá o frekvenci používání knihy, o tom, jak se s exemplářem zacházelo v minulosti, nerozřezané listy v bloku dokonce svědčí o tom, že kniha nebyla vůbec čtena.¹⁴

Obr. 2 Nový zákon z roku 1498 s vyřezanými listy, inkoustovou skvrnou a vlastnickými přípisky. (Foto Archiv OR)

Obr. 3 Fragments rukopisu použité jako přelepky hřbetu, text zviditelněn UV fluorescencí. (Foto Archiv OR)

Dokumentaci vlastnické knižní provenience se v současné době zabývá projekt PROVENIO,¹⁵ jehož cílem je v databázové podobě zpracovat a prostřednictvím digitálních obrazových souborů zachytit „přímé a nepřímé“ stopy lidské činnosti v knižních korpusech a vazbách. Cenným pramenem hlubšího poznání života knihy a jejích vlastníků jsou různá supralibros, exlibris, razítka, majetnické vpisky, dedikace, marginálie umístěné uvnitř knih, na samostatných lístcích

14 VNOUČEK, Jiří. Knihy v ohrožení: lze restaurovat středověké knihy, aniž by došlo ke ztrátám informací? In *VIII. seminář restaurátorů a historiků: referáty: Železná Ruda-Špičák, 25.-27. června 1991*. Praha : Státní ústřední archiv, 1992, s. 127–152. Zpravodaj pobočky ČIS, č. 39.

15 PROVENIO: *Knihovna Národního muzea* [online]. Praha : Národní muzeum, 2012 [cit. 2013-03-05] Dostupný z: <http://www.provenio.net>.

nebo na jejich vazbách. Za povšimnutí stojí rovněž úpravy a převazby knižních korpusů, přetřené hřbety a nápisy na ořízkách. A právě v těchto případech umožňuje současná reprodukční technika podrobně zaznamenat kromě textové či obsahové stránky i řadu specifických informací o fyzickém stavu exempláře. Vytvořením detailních obrazových kopií lze zamezit nadměrné manipulaci a půjčování vzácných knihovních originálů. Za přísných skladovacích podmínek je pak reálné uchovat „nepřímé informace“ pro pozdější výzkumné a badatelské aktivity, kdy jistě budou k dispozici sofistikovanější technická zařízení.

Do dokumentace fyzického stavu exempláře patří v posledních deseti letech snímky zviditelnění špatně čitelných textů, podmaleb a filigránů s využitím „nedestruktivních“ spektroskopických metod, které jsou pořízovány při různých vlnových délkách elektromagnetického záření. Samostatnou položku tvoří dokumentace z výstav a zápůjček, kdy jsou zaznamenána otevřená folia a délka jejich vystavování tak, aby se zabránilo nadměrnému působení nežádoucích účinků světelné energie.

2.1 *Problematika evidence restaurátorské dokumentace*

Jedinečným identifikátorem záznamu o provedeném zásahu je knihovní signatura primárního exempláře, k níž se vztahuje několik strukturovaných skupin informací. Identifikační údaje exempláře, typologický popis knižní vazby a knižního bloku, popis poškození a dřívějších zásahů patří do popisu fyzického stavu exempláře. Součástí historie správy objektu jsou informace o restaurátorském, konzervátorském nebo chemicko-technologickém zásahu, většinou doplněné fotografickou dokumentací a výstupy měření. Pod jednu knihovní signaturu jsou zařazeny také údaje o bibliografických odkazech a náhradních nosičích.

Retrospektivní revize a sjednocení původního značení dokumentace podle reálných knihovních signatur představuje jednu z nejvíce časově náročných činností. Problém chybného signování vykazuje řada svazků pořízených nákupy (akvizicí) nebo dosud nezpracované exempláře z rezervních fondů, kde chybí konkordance mezi původním značením a nově přidělenou signaturou. Restaurátorské záznamy jsou pak vedeny pod nesprávným označením, zavádějícím nebo triviálním názvem¹⁶.

Tématem důležitosti pečlivého zaznamenání fyzického stavu knihovních exemplářů se zabýval již v roce 1983 přední český historik Ivan Hlaváček.¹⁷ Zlomky starších textů, které byly z různých důvodů informačně zastaralé, špatně čitelné, cenzurované nebo formálně nevyhovující dobovým požadavkům, bývaly použity jako „makulatura“ při kaširování desek, výlepy přebalů, přideští desek a přelepy hřbetů. Pergamen ze staršího rukopisu byl využit na pokryv desek, rozřezaný fungoval jako zpevňující proužky uprostřed složek a závěsy pečeti. Při snímání unikátních fragmentů rukopisných nebo tištěných zlomků na základě rozhodnutí kurátora je důležité zaznamenat údaje o jejich provenienci, ale i ponechat zprávu o sejmutí fragmentů na

16 Zajímavým dokladem systematicky vedené dokumentace může být záznam o restaurování prvotisku z roku 1964, kdy prvotisk označený sign. FK 43/2 byl uložen v interiérové knihovně Františkánského kláštera v Chebu. V roce 2008 byly z klášterní knihovny státem odkoupeny nejcejnější exempláře prvotisků a starých tisků z první poloviny 16. století, mezi těmito vzácnými exempláři se dostal znovu pod správu NK ČR výše označený prvotisk.

17 HLAVÁČEK, Ivan. Archivář a historik, zejména pomocněvědný historik, a konzervační praxe. In *Pátý seminář restaurátorů a historiků: 2. část sborníku, Strážnice 26.-28. 4. 1983*. Praha : Státní ústřední archiv, [1983], s. 37-45. *Zpravodaj pobočky ČSVTS*, 2.

jejich původním místě pro další pomocněvědné využití. Na zlomcích, které jsou cenným zdrojem pro historické, filologické, paleografické a umělecko-řemeslné bádání,¹⁸ bývají často zachovány také provenienční vlastnické vpisky, staré signatury a někdy dokonce exlibris.

U deseti tisků z Roudnicko-Lobkovické knihovny byly nalezeny restaurátorské zprávy z více časových období. Podle obsahu souhrnné zprávy¹⁹ lze konstatovat, že „po restauraci [byly] knihy konzervovány a opatřeny ochrannými pouzdry, neboť je nutné tyto knihy pro jejich výjimečnou hodnotu chránit do budoucna před škodlivými vlivy“ a navraceny zpět na původní místo - do provizorního depozitáře v Postoloprtech. V nevyhovujících prostorách s nekontrolovanými klimatickými podmínkami podle zprávy²⁰: „celokožené vazby uložené v pegamoidových²¹ plátěných krabicích napadeny plísní (tj. kožené pokrýv a krabice).“ Z tohoto důvodu bylo nutné v roce 1979 knihy opět ošetřit, „provedena desinfekce koženého pokryvu a knižního bloku, usně tukovány, vazby opatřeny novými vhodnějšími pouzdry.“

Na základě uvedených ukázek je nutné připomenout, že pro systematické vedení dokumentace fyzického stavu historických exemplářů je důležitá spolupráce restaurátora a správce příslušné části knihovního fondu. To platí již od samotného požadavku na odborné ošetření až po odevzdání kvalitně zpracované restaurátorské dokumentace a zařazení exempláře zpět na knihovní regál. Pokud dostane dokument po restaurátorském nebo konzervačním zásahu nově přidělenou knihovní signaturu, je velmi obtížné ho dohledat. Dojde-li ke ztrátě vazeb mezi dokumentací fyzického stavu a originálem, je veškeré úsilí při jejím pořízování zmařeno!

3. Dokumentace z konzervátorských průzkumů

Metodice dokumentace a technice provádění průzkumu fyzického stavu sbírek je v Oddělení restaurování dlouhodobě věnována velká pozornost. Cílem konzervátorských průzkumů je určení skutečného stavu exemplářů, na základě výsledků průzkumu se stanovují kritéria záchrany knihovního fondu a priority preventivní ochrany. Od roku 1994 bylo realizováno několik dílčích konzervátorských průzkumů, kromě dokumentace specifických poškození byl vždy proveden také podrobný typologický průzkum exempláře, využívalo se propojení textového formuláře s fotografickými snímky. V současné době dochází k posunu metodiky konzervátorských průzkumů v souvislosti s novými diagnostickými přístroji, průzkumy jsou více zaměřeny na kvalitativní hodnocení materiálové podstaty jednotlivých exemplářů. Výstupem instrumentálních analýz barevných vrstev a materiálů je pak řada makroskopických a mikroskopických snímků, výsledky spektrometrických měření jsou zaznamenány v podobě grafů (např. XRF a UV-VIS spektra pro identifikaci pigmentů a barviv).

Do oblasti konzervátorských průzkumů zaměřených na papírovou podložku patří metody vizualizace a techniky zachycení filigránů. Podnět k systematické spolupráci a vzájemné

18 Názorným příkladem může být sejmutí zlomků odpustkových listiny ve prospěch boje proti Turkům, vtištěných roku 1454 a 1458 na pergamen, které byly nalezeny a vyjmuty ze čtyřsvazkového vydání prvotisku z knihovny františkánského kláštera v Chebu (sign. 1/42-1/45). Jednolisty složené z několika fragmentů, jež byly původně použité jako pergamenové přelepy hřbetu a zpevňující křídélka krajních složek, mají nově přidělenou sign. 1/45a a sign. 1/45b.

19 SKŘIVÁNEK, Ladislav. *Formulář Restaurátorského a konzervačního oddělení Státní knihovny ČSSR v Praze*. Praha, 5. 5. 1969. 2 s. Restaurátorská zpráva ev. č. 19. Interní materiál.

20 HANZLOVÁ, Jiřina. *Formulář Restaurátorského a konzervačního oddělení Státní knihovny ČSSR v Praze*. Praha, 7. 9. 1979. Restaurátorská zpráva. Interní materiál.

21 Pegamoid je napodobenina kůže z papíru, plátna nebo plastické hmoty na textilním podkladu.

„konzultaci“ pomocněvědných historiků a restaurátorů v oblasti studia filigránů, která by vedla k vytvoření centrální evidence dokumentace filigránů a k mapování jejich zastoupení v knihovních sbírkách, zazněl v roce 1983 z úst již zmiňovaného prof. Hlaváčka.²² Snaha o exaktní stanovení datace skupiny nejstarších českých prvotisků na základě rozboru filigránů byla realizována PhDr. Kamilem Boldanem.²³ Současná filigranologie, pomocná věda historická, je založena na využití moderních spektroskopických metod zviditelňování filigránů a to zejména radiografie a termografie.²⁴ Obě metody opticky eliminují psaný či tištěný text a zobrazí samotné kontury papírenských značek. Srovnávacími analýzami soudobých filigránů bylo potvrzeno předatování počátku knihtisku v českých zemích, rok 1468 byl vyloučen jakožto datace první tištěné knihy.

Kromě fotografie se při dokumentaci již zmíněných filigránů používá technika tužkových obtahů (rubbing), jenž nachází uplatnění především v oblasti dekorativních prvků knižních vazeb - pokryvu desek a hřbetu, případně výzdoby spon a kování. Aplikace této reprodukční techniky je podrobně popsána ve stěžejním příspěvku prof. Bohumila Nusky.²⁵ Technika tužkových obtahů je mnohdy výhodnější než fotografování, neboť zachytí detaily reliéfních prvků v původním měřítku, takto pořízené obtahy se pro účely databázového zpracování dále skenují a evidují. Na oblast studia knižních vazeb je zaměřena řada mezinárodních projektů, z hlediska dokumentace pozdně středověkých a renesančních vazeb je důležité se zmínit o budování databáze Einbanddatenbank,²⁶ která je vlastně katalogem tužkových obtahů kolků, válečků a ploten. Po přiřazení shodných otisků slepotiskového nářadí ke konkrétní knihařské dílně lze přesněji stanovit chronologické a místní určení vazby.

Specifickým typem průzkumu je konzervátorsko-technologický průzkum identických vydání inkunábul,²⁷ který byl realizován při řešení projektu NAKI Metodika hodnocení vlivu kvality ovzduší na knihovni a archivní fondy (DF11P01OVV020, 2011-2015). Cílem výzkumné činnosti je stanovit, do jaké míry se podílí prachové znečištění okolního prostředí na současném stavu historického papíru. Během průzkumu jsou zpracovány identifikační a bibliografické údaje exempláře.²⁸ Pro posouzení možných příčin poškození historického papíru vlivem prachu jsou vybrána kritéria popisu fyzického stavu vazby, mezi která patří údaje o původnosti vazby, jestli se jedná o vazbu soudobou, historickou převazbu, novodobou převazbu nebo knihu restauro-

22 HLAVÁČEK, ref. 18, 37-45.

23 BOLDAN, Kamil. Filigranologie a datace nejstarších plzeňských tisků. In *Minulosti Západočeského kraje XLVII/Ústí nad Labem* : Albis International, 2011, s. 28-59. ISBN 978-80-86971-40-7. ISSN 0544-3830.

24 MEINLSCHMIDT, Peter; MÄRGNER, Volker. Advantages nad Disadvantages of Various Techniques for the Visualization of Watermarks. *Restaurator*. 2009, Vol 30, No 3, s. 222-243. ISSN 0034-5806.

25 NUSKA, Bohumil. *Historická knižní vazba: sborník příspěvků ke dějinám vazby a ke metodice ochrany historických knižních vazeb, 1964-1965. 3.-4. díl*. Liberec : Severočeské krajské nakladatelství, 1965. s. 137-138. Odborné a metodické příručky Severočeského musea v Liberci.

26 BOLDAN, Kamil. Einbanddatenbank a její využití při studiu knižních vazeb. In *Bibliotheca antiqua 2012: sborník z 21. konference, 7.-8. listopadu 2012, Olomouc*. Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci, 2012, s. 201-204. ISBN 978-80-7053-298-0. Dostupný z: <http://www.vkol.cz/data/soubory/import/konf21/Bibliotheca%20Antiqua%202012-Boldan.pdf>.

27 Pro dosažení maximální objektivity byla vždy měřena totožná folia jednoho vydání, pro která byl použit ruční papír stejného složení a kvality, avšak byla delší dobu uložena v odlišných podmínkách prostředí.

28 Mezi bibliografické údaje patří identifikátor bibliografického záznamu z mezinárodní databáze prvotisků ISTC (Incunabula Short Title Catalogue).

vanou. Zaznamenan je rovněž typ vazby (měkká obalová vazba, tuhé desky), materiál pokryvu a desek, zdali je svazek opatřen funkčními sponami a ochranným kováním. Důležité jsou údaje o chybějících nebo poškozených deskách, zašpinění bloku prachem, narušené struktura šití a kompaktnosti bloku. U každého měřeného svazku je pořízen fotografický snímek vazby a identifikační snímek příslušného folia. Pod jednou knihovní signaturou jsou do systému také zahrnuty výstupy měření fyzikálně-mechanických a chemických vlastností historického papíru²⁹, mikroskopické snímky analyzovaných míst nebo spektrální grafy.

4. Retrospektivní využití dokumentace historických fondů

Podle tematického hlediska lze rozdělit dokumentaci vzácných knihovních fondů do dvou základních skupin. V početnější skupině jsou zahrnuty fotografické záznamy, které přímo dokumentují fyzický stav konkrétních exemplářů. Ve druhé skupině, která má spíše doprovodný charakter, je na fotografických záběrech zachycen způsob ukládání, manipulace, zpracování, vystavování, prezentace a propagace historických fondů v minulosti. Retrospektivní formou je takto názorně prezentován jakýsi „život“ fondu a vývoj etického přístupu k jeho ochraně v průběhu desetiletí.

4.1 Dokumentace fyzického stavu exemplářů

Restaurátorská dokumentace vedená po desetiletí, je uceleným zdrojem informací o fyzickém stavu primárního fondu. Pořízené záznamy jsou důležité pro badatelské, vědecké a studijní účely, ať už z hlediska kodikologického, typologického nebo právě z důvodů ochrany knihovních sbírek. Dlouhodobě archivované záznamy o konkrétních metodách, postupech, použitých materiálech a chemických látkách jsou perspektivním základem pro případné ověřování efektivity dříve používaných konzervačních metod a restaurátorských zásahů, zkoumání nežádoucích účinkům aplikovaných chemických látek. Z tohoto jedinečného zdroje informací je možné čerpat při studijně-rozborových analýzách nebo při vývoji nových technologických postupů.

Podle písemných a zvláště fotografických záznamů lze porovnávat současný fyzický stav exemplářů se stavem dříve dokumentovaným, důležité je přitom časové hledisko pořízení záznamu.³⁰ Jiří Vnouček se při průzkumu několika vybraných rukopisů zabýval problematikou stanovení úbytku barevné vrstvy iluminací, kdy porovnával aktuální stav miniatur se stavem dříve doloženým na černobílých skleněných deskách z Archivu negativů NK ČR. Porovnáním digitalizovaných snímků byl prokázán úbytek barevné vrstvy iluminací a to od doby pořízení nejstaršího záznamu.³¹

29 Použitá metoda SurveNIR porovnává naměřená infračervená spektra (NIR) s obsáhlou knihovnou referenčních spekter, laboratorně analyzovaných a testovaných vzorků historických papírů, výsledkem je pak nedestruktivní vyhodnocení stupně degradace papíru.

30 Takto lze úspěšně k porovnání fyzického stavu textilního pokryvu Kodexu vyšehradského využít také tištěné faksimile z roku 1902 (LEHNER, Ferdinand Josef. *Česká škola malířská XI. věku. I, Korunovační evangelistář krále Vratislava řečený Kodex vyšehradský*. Praha : Unie, 1902), úplného vydání tištěné faksimile z roku 1970 (*Korunovační evangelistář Vratislava krále, řečený Kodex vyšehradský: Codex Vyšehradensis (1085)*. [Sn. f]. 1. úplné faksim. vyd. Praha : Pragopress, 1970) a digitalizované reprodukce textilního pokryvu porovnat se stavem současným.

31 VNOUČEK, Jiří. Konzervátorský průzkum nejvzácnějších rukopisů uložených v Národní knihovně České republiky. *Národní knihovna: knihovnická revue*. 1998, roč. 9, č. 2, s. 59-64. ISSN 0862-7487.

Obr. 4 Josef Vyskočil snáňštevou
z NK Budapešť, rok 1958.
(ANK, fond Sběrka fotografií
[1905]-2005)

Konzistentně s vývojem nedestruktivních analytických metod průzkumu barevných vrstev byl pořízen diagnostický systém společnosti Laboratory Imaging. Součástí systému je specifický software LUCIA Forensic, jenž umožňuje porovnávání živého obrazu s referenčním obrazem nebo komparaci dvou a více fotografických záznamů navzájem. Metodou obrazové analýzy fotografické dokumentace z různých časových období byl exaktně prokázán úbytek barevné vrstvy u knižních miniatur. Je pravděpodobné, že k explicitně prokázanému poškození přispěl také zvýšený badatelský zájem o nejvzácnější iluminované rukopisy během posledních desetiletí, jejich časté půjčování, vystavování a reprodukování. Kromě studia poškození a úbytku barevných vrstev a sledování rapidního zhoršování koroze psací podložky způsobené železozalovými inkousty lze zmínit také problematiku odkyselování papíru a konzervace kolagenních materiálů.

Ověřování účinnosti dříve aplikovaných metod odkyselování papíru bylo provedeno na základě srovnání aktuálně naměřených hodnot pH s hodnotami pH uvedenými ve zprávách o provedeném restaurátorském zásahu z let 1964–1992. Zkoumána byla závislost změn kyselosti papíru na použitých odkyselovacích postupech během přirozeného stárnutí exemplářů ve standardních depozitních podmínkách. Údaje o použitých chemických látkách byly z počátku zaznamenány do protokolů vzácně, z hlediska paradigmatu doby byla především evidována spotřeba materiálu a počet hodin strávených na jednotlivých pracovních úkonech. Od 70. let je podle dostupných údajů již možné vysledovat, časově vymezit a podrobně stanovit konkrétní postupy a přístup k problematice odkyselování papíru.³²

Záznamy o provedené konzervaci usňových vazeb, uložených převážně v Barokním sále NK ČR, jsou evidovány od roku 1979, kdy byla do praxe zavedena nově vyvinutá technologie ošetření tříslončených usní. Záznamy o provedené konzervaci bílých usňových a pergamenových vazeb jsou pořizovány od roku 1985 při praktickém užití dalšího postupu konzervace a tukování.³³ Na papírových formulářích je pod reálnou knihovni signaturou dokumentován

32 ULBRICHOVÁ, Zorka. Ověření vhodnosti restaurátorských postupů průzkumem zrestaurovaných knih. In *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků = Miscellanea Department of the Manuscripts and Old Printed Books*, 12, 1995. Praha : Národní knihovna ČR, 1996, s. 182-187. ISBN 80-7050-248-7. ULBRICHOVÁ, Zorka. Průzkum knih Národní knihovny České republiky restaurovaných v letech 1964-1992. In *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků = Miscellanea Department of the Manuscripts and Old Printed Books*, 13, 1996. Praha : Národní knihovna ČR, 1997, s. 122-127. ISBN 80-7050-277-0.

33 Na vývoji a zdokonalování obou technologií spolupracuje Národní knihovna ČR s Výzkumným

zpravidla stav vazby před konzervací, prostřednictvím základních kritérií jako je vzhled, barva, zdobení, poškození nebo pH povrchu; zaznamenány jsou údaje o provedeném zásahu, použitých konzervačních činidlech a jejich množstvích. Údaje o stavu vazby po povrchové konzervaci jsou významné z hlediska ověřování efektivity zásahu, při následně prováděných kontrolách jsou případné změny stavu vazebního usně nebo pergamenu vyhodnoceny a k určitému datu opět zaneseny do formuláře.

4.2 Dokumentace z Archivu Národní knihovny

Do druhé skupiny dokumentace patří svým tematickým zaměřením většina fotografické dokumentace z Archivu Národní knihovny (ANK, fond Sběrka fotografií 1905–2005), která zachycuje způsob ukládání, manipulace a prezentace historických sbírek. Na snímcích pořizovaných od počátku 20. století jsou zachyceny depozitáře, trezorové místnosti s nejvzácnějšími sbírkami, výstavní a reprezentační prostory tehdejší Státní knihovny ČSR. Na dokumentačních záběrech je takto názorně doložen způsob prezentace nejvzácnější knihovnických exemplářů i vývoj etického přístupu k ochraně knihovnického fondu.

Obr. 5 Kodex vyšehradský
na vernisáži výstavy VŘSR
8. 11. 1967. (ANK, fond
Sběrka fotografií [1905]–2005)

Velkou skupinu tvoří reportážní záběry pořizované od 50. let při významných kulturních a společenských akcích a zejména při interních výstavách v historických prostorách Klementina. Mezi významné společenské události patřily v 50.–70. letech návštěvy vládních zástupců a představitelů z východního bloku. Při takovýchto „pracovních“ návštěvách byly pochopitelně prezentovány nejvzácnější knihovní svazky z trezorových místností. Ze získaných záběrů je možné odvodit, které významné knihovní exempláře byly nejčastěji středem zájmu.

Další část fotografické dokumentace uložené v Archivu NK představují negativy a pracovní fotografie (od 70. let barevné) pořizované pro publikační nebo propagační účely. Negativy byly použity při reprodukování knižní malby a vzácných tisků do obsáhlých odborných katalogů a publikací. Kromě těchto snímků lze ve sbírce fotografií nalézt také ojedinělou kolekci negativů vzácných vazeb, fotografie z konzervačních dílen z roku 1958 nebo černobílé fotokopie a negativy

z osobního fondu Emmy Urbánkové (ANK, fond Urbánková Emma 1909–1992), které byly použity pro paleografický a typografický rozbor písma při datování nejstaršího českého tisku.

Zajímavým příkladem vizuálního zachycení trojrozměrného knihovního objektu jsou umělecké makety, které se ve vybraných institucích začaly zhotovovat od 80. let jako věrohodná náhrada vzácného originálu při konání dlouhodobých výstav, ve stálých expozicích nebo při propagaci nejvíce žádaných unikátů.³⁴ K uměleckým maketám se pořizovaly podobně jako při restaurování písemné zprávy a fotografická dokumentace, které jsou uloženy též v Archivu NK (ANK, fond Státní knihovna ČSR Praha 1954, 1958–1990, ORST). Vazba makety musela být pro dané účely plně funkční, proto nelze považovat výpovědní hodnotu maket z hlediska zachycení určitých typů poškození za relevantní, což je názorně doloženo také v závěru zprávy o zhotovení faksimile Pasionálu abatyše Kunhuty:³⁵ „*Oba listy jsem zřapatinovala a napodobila jsem drobná poškození v malbě a rozmazání Kunhutina obličje. Roztržení kůže a vazby hřbetu knihy jsem nenapodobovala.*”

4.3 Dokumentace při poničení nebo ztrátě primárního exempláře

Fotografická dokumentace se podobně jako u muzejních či galerijních předmětů používá také pro potřeby identifikace exempláře při jeho krádeži nebo poničení. Porušení vzácných historických vazeb nebo jejich částí může nastat přímo v důsledku živelných pohrom, jako jsou např. povodně a požáry. V některých případech bývá usňový pokryv natolik nevratně poškozen, že již nelze určit jeho původní výzdobu. V minulosti byly knihy kompletně převazovány, pokud knižní vazba neplnila svou přirozenou funkci, kvůli špatnému řemeslnému zpracování nebo poškození, ale i z estetických důvodů. Ve všech těchto případech může být užitečná podrobná dokumentace pořízená před poničením exempláře, ze které se dá eventuálně vycházet při případné rekonstrukci³⁶.

Na příkladu dvou unikátních památek je doložen význam fotografické dokumentace při ztrátě primárního exempláře. V prvním případě Bible Drážďanské neboli Leskovecké³⁷ se jedná o dnes již neexistující iluminovaný rukopis nejstaršího českého překladu bible, kdy po 79 letech od zániku bible vyšlo na základě dochovaných fotokopií a opisů fotomechanické faksimile této vzácné památky. Ve druhém případě nelze s určitostí konstatovat definitivní ztrátu vzácného španělsko-portugalského Pražského Teixeiraova atlasu, nicméně se podařilo vytvořit faksimile rukopisného atlasu na základě reprodukcí pořízených před jeho krádeží. Východiskem pro vydání mapové části se stal černobílý mikrofilm, který sice není optimální pro reprezentativní vydání barevného rukopisu, přesto zachycuje většinu důležitých informací pro další bádání. Barevné snímky na obálce faksimile měly být původně použity k propagaci atlasu při hledání vhodného vydavatele.³⁸

34 U rukopisných kodexů bylo řemeslně ztvárněno pouze faksimile nejvýznamnějšího dvoulistu, vložené do rozevřeného bloku makety.

35 KAŠPAROVÁ, Dagmar. *Zpráva o zhotovení faksimile dvou stránek a makety rukopisu „Pasionál abatyše Kunhuty“*. Praha, 3. prosince 1987, s. 2. Restaurátorská zpráva. Interní materiál.

36 Při kompletaci defektního svazku se přeházenými listy a chybějícími částmi textu pomohlo jeho srovnání se záznamem na archivním mikrofilmu, kde byl exemplář zachycen v úplnějším stavu.

37 KYAS, Vladimír. *Česká bible: v dějinách národního písemnictví*. Praha : Vyšehrad, 1997, s. 37–41. Studium, sv. 96. ISBN 80-7021-105-9.

38 TEIXEIRA, João. *Pražský Teixeiraův atlas = Teixeira's Prague atlas = Atlas Teixeira praguense*. Praha :

Závěr

Vedle systematického reformátování a reprodukce vzácných památek je důležitým zdrojem informací o fyzickém stavu primárních exemplářů restaurátorská dokumentace, která je průběžně vytvářena při pracovních činnostech spojených s ochranou a péčí o historické knihovní sbírky. Požadavek na vývoj informačního systému pro zpracování a ukládání dokumentace z oblasti restaurování a ochrany historických knihovních fondů vyplynul zejména z potřeby efektivnější správy narůstajícího množství digitální snímků a výsledků měření. Restaurátorský informační systém ResIS byl z tohoto důvodu navržen pro komplexní zpracování dokumentace fyzického stavu vzácných knihovních exemplářů. Do systému je rovněž zahrnuta dokumentace z konzervátorských průzkumů, zápůjček, výzkumných záměrů a vědeckých projektů.

Systém ResIS je využíván také retrospektivním způsobem při zpracování dokumentačních záznamů z různých časových období. Kromě restaurátorské a konzervátorské dokumentace jsou to fotografické snímky vyhotovené pro výstavní, publikační a propagační účely (např. tištěné faksimile) a pracovní snímky pořizované na základě badatelských žádánek. Fotografická dokumentace historických fondů byla pořizována na rozdílné typy fotografických materiálů, jejichž kvalita se výrazně liší. Tematicky odlišné záběry byly často vytvořeny za nestandardních podmínek, u některých snímků je kvalita obrazové informace ovlivněna procesem stárnutí. V elektronickém prostředí se v naprosté většině případů podařilo tyto kvalitativně nestejnoroelé fotografické záznamy sjednotit, identifikovat a uspořádat do kompaktního souboru.

Základem systému ResIS je digitální archiv s více než 17 600 záznamy knihovních exemplářů, 3 160 restaurátorskými zprávami, 10 550 záznamy náhradních nosičů, 22 280 bibliografickými odkazy a 36 460 digitálními obrazovými kopiemi z oblasti restaurování a ochrany historických fondů. Snadný přístup k dokumentům je realizován prostřednictvím vyhledávacího rozhraní webové aplikace, prohlížení obrazové dokumentace je řešeno v samostatném okně editoru ResIS Viewer. Vnitřní přístup je zajištěn přes intranet NK ČR z webové adresy <http://resis.nkp.cz/>, veřejný přístup pak přes internet z www adresy <http://toc.nkp.cz/ResIS/>.

